Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
DEANA SPIELMANNA
przedstawiona w dniu 1 sierpnia 2025 r.[1]

Sprawa C-481/24

E. sp.j.
przeciwko
C. sp. z o.o.

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (Polska)]

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywa 2011/7/UE – Zwalczanie opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych – Zakres stosowania – Artykuł 3 ust. 1 i art. 3 ust. 3 lit. a) – Artykuł 6 ust. 1 i 2 – Przepis krajowy, zgodnie z którym potrącenie wierzytelności ma moc wsteczną

Wprowadzenie

1. We wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w niniejszej sprawie Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (Polska) zastanawia się nad wykładnią art. 3 ust. 1 i art. 3 ust. 3 lit. a) oraz art. 6 ust. 1 i 2 dyrektywy 2011/7/UE w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych[2].

2. Ściślej rzecz ujmując, sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o rozstrzygnięcie w spodziewanym w wyroku kwestii, czy wynikająca z polskich przepisów moc wsteczna potrącenia wierzytelności jest zgodna z dyrektywą 2011/7. Kwestia ta daje Trybunałowi sposobność udzielenia istotnych wskazówek co do zakresu stosowania tej dyrektywy, przy czym okazuje się ona szczególnie delikatna, ponieważ potrącenie z mocą wsteczną jest mocno zakorzenione w tradycjach prawnych szeregu państw członkowskich Unii.

[1] Język oryginału: francuski.

[2] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 lutego 2011 r. (Dz.U. 2011, L 48, s. 1). Dyrektywa ta uchyliła i zastąpiła ze skutkiem od dnia 16 marca 2013 r. dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/35/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych (Dz.U. 2000, L 200, s. 35).

Ramy prawne

Prawo Unii

3. Zgodnie z art. 1 dyrektywy 2011/7, zatytułowanym „Przedmiot i zakres stosowania”:

„1. Celem niniejszej dyrektywy jest zwalczanie opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych, aby zapewnić właściwe funkcjonowanie rynku wewnętrznego, wspierając tym samym konkurencyjność przedsiębiorstw […].

2. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do wszystkich płatności, które stanowią wynagrodzenie w transakcjach handlowych.

[…]”.

4. Artykuł 3 dyrektywy 2011/7 stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby w transakcjach handlowych między przedsiębiorstwami wierzyciel był uprawniony do odsetek za opóźnienia w płatnościach bez konieczności przypomnienia, w przypadku gdy spełnione są następujące warunki:

a) wierzyciel wypełnił swoje zobowiązania umowne i prawne; oraz

b) wierzyciel nie otrzymał należności w odpowiednim czasie, chyba że dłużnik nie jest odpowiedzialny za opóźnienie.

[…]

3. W przypadku gdy warunki określone w ust. 1 są spełnione, państwa członkowskie zapewniają:

a) aby wierzyciel był uprawniony do odsetek za opóźnienia w płatnościach od dnia następującego po dacie płatności lub terminie płatności określonych w umowie;

[…]”.

5. Zgodnie z art. 6 tej dyrektywy:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby wierzyciel był uprawniony do uzyskania od dłużnika co najmniej stałej kwoty 40 EUR, w przypadku gdy odsetki za opóźnienia w płatnościach stają się wymagalne w ramach transakcji handlowych zgodnie z art. 3 […].

2. Państwa członkowskie zapewniają, aby stała kwota, o której mowa w ust. 1, była płacona bez konieczności przypomnienia jako rekompensata za koszty odzyskiwania należności poniesione przez wierzyciela.

[…]”.

Prawo polskie

Kodeks cywilny

6. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jednolity Dz.U. z 2023 r., poz. 1610 z późn. zm., zwana dalej „kodeksem cywilnym") stanowi w art. 498:

„§1. Gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, każda z nich może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, jeżeli przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym.

§2. Wskutek potrącenia obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej".

7. Zgodnie z art. 499 kodeksu cywilnego:

„Potrącenia dokonywa się przez oświadczenie złożone drugiej stronie. Oświadczenie ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe".

Ustawa o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych

8. Poprzez ustawę z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (Dz.U. z 2023 r., poz. 1790, zwaną dalej „ustawą o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych") polskie organy przetransponowały dyrektywę 2011/7 do krajowego porządku prawnego.

9. Artykuł 7 ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych stanowi:

„1. W transakcjach handlowych – z wyłączeniem transakcji, w których dłużnikiem jest podmiot publiczny – wierzycielowi, bez wezwania, przysługują odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych, chyba że strony uzgodniły wyższe odsetki, za okres od dnia wymagalności świadczenia pieniężnego do dnia zapłaty, jeżeli są spełnione łącznie następujące warunki:

1) wierzyciel spełnił swoje świadczenie;

2) wierzyciel nie otrzymał zapłaty w terminie określonym w umowie.

[…]".

10. Zgodnie z art. 10 ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych:

„1. Wierzycielowi, od dnia nabycia uprawnienia do odsetek, o których mowa w art. 7 ust. 1 […], przysługuje od dłużnika, bez wezwania, rekompensata za koszty odzyskiwania należności, stanowiąca równowartość kwoty:

1) 40 euro – gdy wartość świadczenia pieniężnego nie przekracza 5000 złotych [około 1190 EUR];

2) 70 euro – gdy wartość świadczenia pieniężnego jest wyższa niż 5000 złotych, ale niższa niż 50 000 złotych [około 11 890 EUR];

[…]".

Spór w postępowaniu głównym, pytanie prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

11. Spółce E. (zwanej dalej „stroną powodową") przysługuje od spółki C. (zwanej dalej „stroną pozwaną") dziesięć roszczeń o zapłatę wynagrodzeń, udokumentowanych fakturami, za usługi przewozu, z terminami płatności, które upłynęły w okresie od lutego do września 2022 r.

12. Ponieważ strona pozwana nie uiściła należności w wyznaczonych terminach, strona powodowa wytoczyła powództwo o zapłatę przed Sądem Rejonowym dla m.st. Warszawy w Warszawie, który jest sądem odsyłającym.

13. Strona powodowa zażądała zapłaty, po pierwsze, kwoty 26 715,60 PLN (około 5676,56 EUR) [3] tytułem łącznej kwoty wynagrodzeń, powiększonej na podstawie art. 7 ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych o odsetki naliczone od każdego niezapłaconego wynagrodzenia według stawki przewidzianej w art. 4 ust. 3 lit. b) tej ustawy, a po drugie, kwoty 1997,29 PLN (około 424,39 EUR) tytułem rekompensat za koszty odzyskiwania należności na podstawie art. 10 wspomnianej ustawy w związku z opóźnieniem w zapłacie każdego z wynagrodzeń.

14. Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa. Zapłaciła ona stronie powodowej kwotę 1697,40 PLN (około 360,67 EUR) oraz, w piśmie z dnia 2 września 2022 r., złożyła oświadczenie o potrąceniu w rozumieniu art. 498 i 499 kodeksu cywilnego, dotyczące kwoty 25 018,20 PLN (około 5315,90 EUR). Po dokonaniu w ten sposób zapłaty łącznej kwoty 26 715,60 PLN uznała ona, że jej zobowiązanie wygasło.

15. Podstawą złożonego przez stronę pozwaną oświadczenia o potrąceniu była przysługująca jej wobec strony powodowej wierzytelność o zapłatę odszkodowania z powodu zniszczenia towarów w trakcie przewozu wykonywanego przez tę ostatnią, która to wierzytelność nie była dochodzona w drodze powództwa sądowego. Co się tyczy tej wierzytelności o zapłatę odszkodowania, strona pozwana podniosła, że termin płatności, który wyznaczyła w wezwaniu do zapłaty z dnia 15 lutego 2022 r., upłynął w dniu 7 marca 2022 r.

16. Zdaniem strony pozwanej wynika z tego, że mimo iż oświadczenie o potrąceniu obejmowało wyłącznie należność główną każdej z zainteresowanych spółek, to ze względu na moc wsteczną tego oświadczenia przewidzianą w art. 499 kodeksu cywilnego strona powodowa utraciła prawo

[3] Według kursu wymiany z dnia 2 września 2022 r.

do dochodzenia odsetek i rekompensat, które powstały po dniu 7 marca 2022 r. Postępowanie główne dotyczy odsetek i rekompensat wynikających z opóźnienia w zapłacie dziewięciu z dziesięciu roszczeń o zapłatę wynagrodzenia zgłoszonych w pozwie.

17. Strona powodowa nie kwestionowała swojej odpowiedzialności za szkodę poniesioną przez stronę pozwaną. Zakwestionowała ona jednak samą skuteczność tego oświadczenia o potrąceniu oraz wysokość tej szkody.

18. Ze względu na wątpliwości co do wpływu mocy wstecznej potrącenia na wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, transponującej dyrektywę 2011/7, uprawnienie do odsetek za opóźnienie i rekompensaty za koszty odzyskiwania należności Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 3 ust. 1 i art. 3 ust. 3 lit. a) oraz art. 6 ust. 1 i 2 dyrektywy [2011/7] należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on przepisom prawa krajowego, które przewidują, iż ustawowe odsetki za opóźnienie w płatnościach oraz rekompensata za koszty odzyskiwania należności nie przysługują wierzycielowi, gdy dłużnik po upływie terminu płatności określonego w umowie zaspokoił należność wierzyciela w drodze potrącenia, które z mocy prawa ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe?”.

19. Uwagi na piśmie zostały przedłożone Trybunałowi przez stronę pozwaną, rządy polski, belgijski, niemiecki i niderlandzki oraz Komisję Europejską. Rządy polski, niemiecki i niderlandzki oraz Komisja przedstawiły swoje stanowiska ustnie na rozprawie w dniu 14 maja 2025 r.

Analiza

20. W swoim pytaniu prejudycjalnym sąd odsyłający zwraca się do Trybunału w istocie o ustalenie, czy art. 3 ust. 1 i art. 3 ust. 3 lit. a) oraz art. 6 ust. 1 i 2 dyrektywy 2011/7 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie przepisom prawa krajowego, które przewidują, iż ustawowe odsetki za opóźnienie w płatnościach oraz rekompensata za koszty odzyskiwania należności nie przysługują wierzycielowi, gdy dłużnik zaspokoił należność wierzyciela w drodze oświadczenia o potrąceniu, złożonego po upływie terminu płatności określonego w umowie, które to oświadczenie ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe.

21. Aby udzielić odpowiedzi na to pytanie, należy moim zdaniem przedstawić w pierwszej kolejności kilka zwięzłych uwag wstępnych na temat potrącenia wierzytelności, a następnie przeanalizować zgodność rozpatrywanych przepisów krajowych z dyrektywą 2011/7.

Uwagi wstępne

22. Potrącenie definiowane jako sposób wygaśnięcia dwóch odrębnych zobowiązań do wysokości wierzytelności niższej, w sytuacji gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, ma swoje korzenie w prawie rzymskim [4]. Pełni ono podwójną rolę. Po pierwsze, pozwala przyśpieszyć i uprościć przywrócenie równowagi w stosunku handlowym, gdyż pozwala uniknąć dwukrotnej płatności w przeciwnych kierunkach. Po drugie, pełni ono funkcję gwarancyjną, ponieważ gdyby jedna ze stron dokonała zapłaty, nie oczekując na zapłatę drugiej strony, narażałaby się na ryzyko niewypłacalności tej ostatniej i współzawodnictwo z innymi wierzycielami upadłego.

23. Potrącenie może być ustawowe, umowne lub sądowe.

24. Gdy spełnione są pewne przesłanki, mechanizm potrącenia ustawowego powoduje umorzenie wzajemnych wierzytelności do wysokości niższej wierzytelności w dacie, gdy obydwie istnieją. Przesłankami tymi są: wzajemność wierzytelności, ich jednorodzajowość (ich przedmiotem muszą być pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku), zaskarżalność i wymagalność.

25. Przepisy prawa państw członkowskich przewidują zazwyczaj, że wzajemne wierzytelności umarzają się bądź automatycznie, z mocy prawa, bądź na skutek jednostronnego oświadczenia, które ma moc wsteczną [5], takiego jak oświadczenie analizowane w niniejszym przypadku.

26. Pierwsze rozwiązanie przyjęto przykładowo w prawie belgijskim [6], hiszpańskim [7] i luksemburskim [8], w których potrącenie następuje z mocy prawa, nawet bez wiedzy stron.

27. Drugie rozwiązanie występuje równie często w krajowych systemach prawnych. Poza prawem polskim, które jest przed przedmiotem mojej analizy w niniejszej sprawie, można przytoczyć inne przykłady. Prawo niemieckie przewiduje potrącenie w drodze oświadczenia, które niezależnie od chwili jego złożenia, ma moc wsteczną od daty, gdy wierzytelność główna i wierzytelność wzajemna po raz pierwszy zaistniały jednocześnie [9]. Prawo francuskie stanowi, że jeżeli powołano

[4] Zgodnie z kodeksem Justyniana: „Compensationes ex omnibus actionibus ipso iure fieri sancimus nulla differentia in rem vel personalibus actionibus inter se observanda" („Potrącenie jest dopuszczalne z mocy prawa w ramach wszystkich rodzajów powództw, zarówno opartych na prawie zobowiązań, jak i na prawie rzeczowym"). Zobacz Iust C. 4,31,14, Iohanni, a. 531. Jeśli chodzi o genezę potrącenia, zob. w szczególności R. De Kotzebue, Compensation et procédure; essai de critique et de science juridique pure, Sirey, Paris, 1945.

[5] Zobacz R. Zimmermann, *Comparative Foundations of a European Law of Set-Off and Prescription*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, s. 32–43.

[6] Zobacz art. 5.255 akapit pierwszy belgijskiego kodeksu cywilnego: „La compensation légale s'opère de plein droit, même à l'insu des débiteurs" („Potrącenie ustawowe następuje z mocy prawa, nawet bez wiedzy dłużników"). W przedmiocie potrącenia ustawowego w prawie belgijskim zob. P. Van Ommeslaghe, *De Page, Traité de Droit Civil Belge* – Tome II – *Les obligations*, vol. 3, Bruylant, Bruxelles, 2013, s. 2235–2271.

[7] Zgodnie z art. 1202 Código Civil de España (hiszpańskiego kodeksu cywilnego): „El efecto de la compensación es extinguir una y otra deuda en la cantidad concurrente, aunque no tengan conocimiento de ella los acreedores y deudores" („Potrącenie skutkuje umorzeniem obydwu wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej, nawet bez wiedzy wierzyciela i dłużnika").

[8] Artykuł 1290 luksemburskiego kodeksu cywilnego ma następujące brzmienie: „La compensation s'opère de plein droit par la seule force de la loi, même à l'insu des débiteurs; les deux dettes s'éteignent réciproquement, à l'instant où elles se trouvent exister à la fois, jusqu'à concurrence de leurs quotités respectives" („Potrącenie następuje z mocy prawa, wyłącznie z mocy ustawy, nawet bez wiedzy dłużników; obydwie wierzytelności umarzają się nawzajem w chwili, gdy obie zaistnieją, do wysokości wierzytelności niższej").

[9] Zobacz § 388 i 389 Burgeliches Gesetzbuch (niemieckiego kodeksu cywilnego).

się na potrącenie, to dochodzi do niego w dniu, w którym zostały spełnione jego przesłanki [10]. Prawo niderlandzkie przewiduje potrącenie w drodze oświadczenia, mającego moc wsteczną od chwili powstania prawa do potrącenia [11].

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

28. W dalszych rozważaniach, po przedstawieniu pewnych istotnych informacji na temat dyrektywy 2011/7, w pierwszej kolejności zastanowię się nad zagadnieniem, czy przepis krajowy przewidujący potrącenie z mocą wsteczną jest objęty zakresem stosowania tej dyrektywy. W drugiej kolejności przeanalizuję zgodność takiego przepisu krajowego z celami i skutecznością (effet utile) wspomnianej dyrektywy.

29. Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 1 ust. 1 dyrektywy 2011/7 jej celem jest zwalczanie opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych, aby zapewnić właściwe funkcjonowanie rynku wewnętrznego, wspierając tym samym konkurencyjność przedsiębiorstw, a w szczególności małych i średnich przedsiębiorstw [12].

30. Jak wynika z preambuły do tej dyrektywy, po pierwsze, opóźnienia w płatnościach stanowią naruszenie postanowień umowy, które stało się korzystne finansowo dla dłużników z uwagi na naliczanie niskich lub zerowych odsetek za opóźnienia w płatnościach [13]. Po drugie, opóźnienia w płatnościach mają negatywny wpływ na płynność finansową i komplikują zarządzanie finansami przedsiębiorstw oraz negatywnie wpływają na ich konkurencyjność i rentowność, gdy z powodu opóźnień w płatnościach wierzyciel zmuszony jest sięgać do zewnętrznych źródeł finansowania [14].

31. Trybunał orzekł zatem, że dyrektywa ta zmierza zasadniczo do zniechęcenia do przekraczania terminów płatności i do ochrony wierzyciela przed opóźnieniami w płatnościach [15].

32. Artykuły 3 i 6 dyrektywy 2011/7 wyrażają ten podwójny cel, ustanawiając prawa wierzyciela do dochodzenia odsetek za opóźnienie oraz żądania rekompensaty za koszty odzyskiwania należności.

33. Zgodnie z art. 3 ust. 1 i art. 3 ust. 3 lit. a) tej dyrektywy wierzyciel jest uprawniony do odsetek za opóźnienia w płatnościach od dnia następującego po dacie płatności lub terminie płatności określonych w umowie bez konieczności przypomnienia, jeżeli wierzyciel wypełnił swoje zobowiązania umowne i prawne i nie otrzymał należności w odpowiednim czasie, chyba że dłużnikowi nie można przypisać odpowiedzialności za opóźnienie.

[10] Zobacz art. 1347 francuskiego kodeksu cywilnego. W przedmiocie potrącenia ustawowego w prawie francuskim zob. J. Flour i in., *Droit civil. Les obligations. Le rapport d'obligation: Le rapport d'obligation*, Dalloz, Paris (11e éd.), 2024, s. 301–314.

[11] Zobacz art. 6:127 ust. 1 i art. 6:129 ust. 1 Burgerlijk Wetboek (niderlandzkiego kodeksu cywilnego).

[12] Pierwszą regulacją dotyczącą opóźnień w płatnościach była dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/35. Dyrektywa 2011/7, której dotyczy wniosek o wykładnię w niniejszej sprawie, stanowi zgodnie z jej motywem 1 jedynie przekształcenie poprzedniej dyrektywy. Ponieważ to przekształcenie nie skutkowało istotnymi zmianami rozpatrywanych przepisów, dokonana przez Trybunał wykładnia odpowiadających im przepisów dyrektywy 2000/35 pozostaje relewantna w kontekście stosowania dyrektywy 2011/7.

[13] Zobacz motyw 12 dyrektywy 2011/7.

[14] Zobacz motyw 3 dyrektywy 2011/7.

[15] Zobacz wyrok z dnia 1 grudnia 2022 r., X (Dostawy produktów medycznych) (C-419/21, EU:C:2022:948, pkt 26).

34. Artykuł 6 ust. 1 wspomnianej dyrektywy stanowi, że wierzyciel jest uprawniony do uzyskania od dłużnika co najmniej stałej kwoty 40 EUR, w przypadku gdy odsetki za opóźnienia w płatnościach stają się wymagalne zgodnie z tą dyrektywą. Ustęp 2 tego artykułu stanowi, że ta stała kwota powinna być płacona bez konieczności przypomnienia jako rekompensata za koszty poniesione przez wierzyciela.

35. Prawo wierzyciela do otrzymania wspomnianych odsetek i rekompensaty wywodzi się z pojęcia „opóźnień w płatnościach". Zostało ono zdefiniowane w art. 2 pkt 4 dyrektywy 2011/7 i oznacza płatności, które nie zostały dokonane w umownym lub ustawowym terminie, gdy wierzyciel wypełnił swoje zobowiązania umowne i prawne i nie otrzymał należności w odpowiednim czasie, chyba że dłużnik nie jest odpowiedzialny za opóźnienie.

36. Mimo że dyrektywa ta reguluje uprawnienia do odsetek za opóźnienie w płatnościach i do rekompensaty za koszty odzyskiwania należności, a uprawnienia te zależą od istnienia wierzytelności głównej, z analizy kontekstualnej i celowościowej wynika, że owa dyrektywa nie ustanawia zasad prawnych odnoszących się do wierzytelności głównej, a zatem nie dotyczy potrącenia wierzytelności.

37. Na płaszczyźnie kontekstualnej należy wskazać, że co się tyczy pojęcia „należności", art. 2 pkt 8 dyrektywy 2011/7 stanowi jedynie, iż oznacza ono główną kwotę, która powinna była zostać zapłacona w umownym lub ustawowym terminie zapłaty, obejmującą także mające zastosowanie podatki, cła, opłaty lub koszty [16].

38. Na płaszczyźnie celowościowej należy zauważyć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem dyrektywa 2011/7 nie dokonuje pełnej harmonizacji wszystkich zasad związanych z opóźnieniami w płatnościach w transakcjach handlowych. Dyrektywa ta określa bowiem tylko niektóre zasady w tej dziedzinie, a wśród nich znajdują się zasady dotyczące odsetek za opóźnienia w płatnościach i rekompensaty za koszty odzyskiwania należności [17].

39. Innymi słowy dyrektywa 2011/7 ogranicza się do ustanowienia *bardzo szczególnych* zasad, które należy włączyć do krajowego prawa cywilnego i handlowego. Przyjmując najpierw dyrektywę 2000/35, a następnie dyrektywę 2011/7, prawodawca Unii nie zamierzał ustanawiać ogólnych ram prawnych dla zobowiązań i umów [18]. Biorąc pod uwagę różnorodność stanowisk państw członkowskich w tych dziedzinach, taki zamiar prawodawcy musiałby bowiem absolutnie jasno wynikać z brzmienia przepisów tej dyrektywy, z jej celów lub z prac przygotowawczych nad nią. Nie ulega wątpliwości, że tak nie jest.

40. Wynika z tego, że celem dyrektywy 2011/7 w żadnym wypadku nie jest ustanowienie zasad dotyczących przesłanek powstania, wymagalności i umorzenia wierzytelności.

41. Skoro mechanizm potrącenia prowadzi do umorzenia wierzytelności, przepis krajowy taki jak art. 499 polskiego kodeksu cywilnego, który stanowi, że potrącenie ma moc wsteczną, leży poza zakresem stosowania tej dyrektywy.

[16] Ściślej – przepis ten ma następujące brzmienie: *„główn[a] kwot[a]*, która powinna była zostać zapłacona w umownym lub ustawowym terminie zapłaty, obejmując[a] także mające zastosowanie podatki, cła, opłaty lub koszty wymienione na fakturze lub w równoważnym wezwaniu do zapłaty" (wyróżnienie moje).

[17] Zobacz w szczególności wyrok z dnia 20 października 2022 r., A (Niedochodzenie odsetek za opóźnienie w płatności) (C-406/21, EU:C:2022:816, pkt 52, 53).

[18] Na tym tle wyrażane były wątpliwości co do prawidłowości wyboru art. 114 TFUE jako podstawy prawnej tych dwóch „dyrektyw – zob. komentarz wydawniczy do *„Union competences in the field of contract law: Some questions – no answers*", *Common Market Law Review*, Vol. 48, nr 3, 2011, s. 655–657.

42. Z tego względu stwierdzenie zawarte w uwagach rządu niemieckiego, zgodnie z którym przepis dotyczący potrącenia o mocy wstecznej jest objęty autonomią proceduralną państw członkowskich, jawi się jako oczywiście nieprawidłowe. O takiej autonomii można bowiem mówić wyłącznie w sytuacji, gdy dany przepis krajowy wchodzi w zakres stosowania prawa Unii, co nie ma miejsca w niniejszej sprawie [19]. W niniejszym przypadku nie jest zatem zasadne dokonywanie analizy prawnej w celu zweryfikowania zgodności rozpatrywanego przepisu krajowego z zasadami równoważności i skuteczności.

43. To ostatnie ustalenie według mnie znajduje oparcie w wyroku wydanym przez Trybunał w sprawie Nemec [20]. W sprawie tej do Trybunału zwrócono się w szczególności z pytaniem, czy dyrektywa 2000/35 sprzeciwia się przepisowi krajowemu, który przewiduje, że należne, lecz niezapłacone odsetki przestają być naliczane, jeżeli ich kwota osiągnie kwotę długu głównego (ne ultra alterum tantum). W swojej odpowiedzi Trybunał mógł uznać, podobnie jak rzecznik generalny, że przepis ten dotyczy *minimalnego* poziomu takich odsetek, w związku z czym decyzja o wprowadzeniu takiego ograniczenia na narosłe odsetki pozostaje w gestii państw członkowskich [21]. Natomiast Trybunał wskazał, że dyrektywa 2000/35 nie reguluje zasad dotyczących okresu naliczania odsetek za zwłokę ani maksymalnej kwoty tych odsetek [22], a następnie przeanalizował, czy rozpatrywany przepis krajowy nie narusza celów tej dyrektywy lub nie pozbawia jej skuteczności.

44. Moim zdaniem ta ostatnia analiza koresponduje zresztą z analizą, którą Trybunał powinien przeprowadzić w niniejszej sprawie w wyroku, który wyda.

45. Chociaż państwa członkowskie mają bowiem swobodę co do przyjmowania przepisów przewidujących, że potrącenie ma moc wsteczną, to jednak przepisy te nie mogą skutkować naruszeniem celów założonych w dyrektywie 2011/7 lub pozbawieniem jej skuteczności [23].

46. Co się tyczy celów, jakimi są uniknięcie negatywnych skutków dla płynności finansowej wierzyciela i zniechęcenie do opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych, wydaje się, że sąd odsyłający jest zdania, iż potrącenie z mocą wsteczną jest niezgodne z dyrektywą 2011/7, ponieważ dyrektywa ta nakazuje przyznać wierzycielowi uprawnienie do dochodzenia odsetek za opóźnienie i rekompensaty za koszty odzyskiwania należności, gdy zapłata jego należności nastąpiła po upływie terminu przewidzianego w umowie.

47. Prawdą jest, że moc wsteczna potrącenia skutkuje tym, iż wierzyciel, któremu po upływie przewidzianego w umowie terminu płatności zostanie złożone oświadczenie o potrąceniu, które działa wstecz do daty, kiedy potrącenie stało się możliwe, nie ma prawa ani do tych odsetek, ani do rekompensaty za okres od tej ostatniej daty do daty złożenia oświadczenia o potrąceniu.

48. Jednakże rozumowanie sądu odsyłającego opiera się na nieprawidłowym założeniu, zgodnie z którym zapłata należności następuje w chwili złożenia oświadczenia o potrąceniu. Tymczasem rozpatrywany przepis krajowy stanowi, że wierzytelność umarza się w chwili wcześniejszej niż

[19] Zgodnie z logiką wynika z tego, że dyskutowane podczas rozprawy zagadnienie, dotyczące materialnoprawnego lub procesowego charakteru art. 499 polskiego kodeksu cywilnego, nie jest w tym przypadku istotne.

[20] Wyrok z dnia 15 grudnia 2016 r., Nemec (C-256/15, zwany dalej „wyrokiem Nemec", EU:C:2016:954).

[21] Zobacz opinia rzecznika generalnego M. Bobeka w sprawie Nemec (C-256/15, EU:C:2016:619, pkt 56–71).

[22] Wyrok Nemec (pkt 48).

[23] Wyrok Nemec (pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo).

złożenie tego oświadczenia, to jest w chwili, gdy potrącenie stało się możliwe. Skoro regulacje prawne dotyczące takiego umorzenia leżą w zakresie kompetencji prawodawcy krajowego, należy przyjąć, że do umorzenia dochodzi właśnie wtedy.

49. Skutki związane z mocą wsteczną potrącenia nie są zatem sprzeczne z celem dyrektywy 2011/7, jakim jest zniechęcenie do opóźnień w płatnościach, z prostej przyczyny, że w chwili gdy potrącenie staje się możliwe, wierzytelność wygasa. W związku z tym żadna płatność nie jest już należna [24], a odsetki za opóźnienie nie mają racji bytu. Poza tym od chwili, kiedy potrącenie staje się możliwe, potrącona kwota wpływa na płynność finansową wierzyciela, a zatem żadne opóźnienie w płatności mające negatywny wpływ na tę płynność finansową nie mogłoby wystąpić później.

50. Należy dodać, że cele te byłyby naruszone, gdyby wierzycielowi nie należały się ewentualne odsetki za opóźnienie i koszty odzyskiwania należności poniesione od dnia przekroczenia terminu zapłaty do dnia, w którym potrącenie stało się możliwe. Nie można jednakże twierdzić, że tak jest w niniejszym przypadku, bowiem twierdzenie takie oznaczałoby opaczne rozumienie mechanizmu potrącenia z mocą wsteczną.

51. W tych okolicznościach jestem zdania, że przepis krajowy, który stanowi, że potrącenie ma moc wsteczną, nie może naruszyć celów dyrektywy 2011/7 ani pozbawić jej skuteczności (effet utile).

52. Komisja w swoich uwagach na piśmie podnosi jednakże, iż wykładnia, zgodnie z którą w okolicznościach takich jak badane w niniejszej sprawie wierzyciel nie byłby uprawniony do rekompensaty za poniesione koszty odzyskiwania należności, stoi w sprzeczności z celami dyrektywy 2011/7 [25]. Komisja opiera swoją argumentację na wyrokach Česká pojišťovna [26] i BFF Finance Iberia [27].

53. W sprawie, w której zapadł pierwszy z tych wyroków, Trybunał miał udzielić odpowiedzi na pytanie, czy art. 6 dyrektywy 2011/7 należy interpretować w ten sposób, że wierzyciel, który dochodzi zwrotu kosztów wynikających z wezwań kierowanych do dłużnika z powodu opóźnień w płatnościach, ma prawo do otrzymania z tego tytułu, oprócz minimalnej stałej kwoty przewidzianej w ust. 1 tego artykułu, również rozsądnej rekompensaty w rozumieniu ust. 3 wskazanego artykułu. W sprawie, na kanwie której zapadł drugi wyrok, do Trybunału zwrócono się z pytaniem, czy ten sam artykuł należy interpretować w ten sposób, że minimalna stała kwota tytułem rekompensaty dla wierzyciela za koszty odzyskiwania należności poniesione w związku z opóźnieniem w płatnościach dłużnika jest należna w odniesieniu do każdej transakcji handlowej, w odniesieniu do której płatności nie dokonano w terminie.

[24] Należy zauważyć, że wierzyciel, który złożył oświadczenie o potrąceniu, także nie jest uprawniony do dochodzenia odsetek od kwoty przedstawionej do potrącenia za okres od daty, w której potrącenie stało się możliwe, do daty złożenia tego oświadczenia. Nie jest zatem istotne, że pierwsza wierzytelność, wynikająca z transakcji handlowej, mogła generować wyższe odsetki niż te należne stronie pozwanej z tytułu wierzytelności o charakterze odszkodowawczym.

[25] Prawdą jest, jak podnosi Komisja w swoich uwagach na piśmie, że wierzyciel, który nie otrzymał zapłaty w terminie i nie wie, że w przyszłości dojdzie do potrącenia, może podjąć konkretne środki w celu odzyskania swojej należności oraz ponieść pewne koszty, których nie będzie mógł odzyskać, jeżeli przewidziana w art. 499 polskiego kodeksu cywilnego moc wsteczna potrącenia zostałaby uznana za zgodną z dyrektywą 2011/7. Jestem jednakże przekonany, że w takim przypadku znalazłaby zastosowanie łacińska sentencja „Ignorantia legis non excusat”.

[26] Wyrok z dnia 13 września 2018 r. (C-287/17, zwany dalej „wyrokiem Česká pojišťovna”, EU:C:2018:707).

[27] Wyrok z dnia 20 października 2022 r. (C-585/20, zwany dalej „wyrokiem BFF Finance Iberia”, EU:C:2022:806).

54. W obydwu przypadkach Trybunał uzasadnił swoją odpowiedź twierdzącą tym, że dyrektywa 2011/7 ma na celu nie tylko zniechęcenie do opóźnień w płatnościach poprzez zapobieganie sytuacji, w której są one korzystne finansowo dla dłużnika ze względu na niski poziom lub brak naliczenia odsetek za opóźnienia, ale również skuteczną ochronę wierzyciela przed takimi opóźnieniami, zapewniając mu *możliwie najpełniejszą* rekompensatę za poniesione przez niego koszty odzyskiwania należności [28].

55. W przeciwieństwie do Komisji uważam, że rozumowania Trybunału nie można przenieść na grunt niniejszej sprawy, ponieważ w tamtych sprawach istnienie prawa do rekompensaty za koszty odzyskiwania należności było bezsporne, a wątpliwości sądu odsyłającego dotyczyły wyłącznie określenia kwoty rekompensaty.

56. W świetle powyższych rozważań jestem zdania, że art. 3 ust. 1, art. 3 ust. 3 lit. a) oraz art. 6 ust. 1 i 2 dyrektywy 2011/7 należy interpretować w ten sposób, iż nie stoją one na przeszkodzie przepisom prawa krajowego, które przewidują, iż ustawowe odsetki za opóźnienie w płatnościach oraz rekompensata za koszty odzyskiwania należności nie przysługują wierzycielowi, gdy dłużnik zaspokoił należność wierzyciela w drodze oświadczenia o potrąceniu, złożonego po upływie terminu płatności określonego w umowie, które to oświadczenie ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe.

Wnioski

57. Mając na względzie powyższe, proponuję, aby na pytanie prejudycjalne przedstawione przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (Polska) Trybunał udzielił następującej odpowiedzi:

Artykuł 3 ust. 1, art. 3 ust. 3 lit. a) oraz art. 6 ust. 1 i 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7/UE z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych

należy interpretować w ten sposób, że:

nie stoją one na przeszkodzie przepisom prawa krajowego, które przewidują, iż ustawowe odsetki za opóźnienie w płatnościach oraz rekompensata za koszty odzyskiwania należności nie przysługują wierzycielowi, gdy dłużnik zaspokoił należność wierzyciela w drodze oświadczenia o potrąceniu, złożonego po upływie terminu płatności określonego w umowie, które to oświadczenie ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe.

[28] Wyroki Česká pojišťovna (pkt 25, 26 i przytoczone tam orzecznictwo); BFF Finance Iberia (pkt 36). Zdaniem Trybunału stwierdzenie to jest uzasadnione treścią motywu 19 dyrektywy 2011/7, zgodnie z którym „[k]oszty odzyskiwania należności powinny obejmować również odzyskiwanie kosztów administracyjnych oraz rekompensatę za koszty wewnętrzne poniesione z powodu opóźnień w płatnościach […]. Rekompensata w postaci stałej kwoty powinna mieć na celu ograniczenie kosztów administracyjnych i wewnętrznych związanych z odzyskiwaniem należności”.